

กิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน:
การบูรณาการแนวคิดสู่การปฏิบัติ
The Virtual Community Activity for Community Roles Learning:
The Integration from Concept to Practice

สุเมษย์ ทนทหลัง¹

E-mail: sumate.swu@gmail.com

บทคัดย่อ

กิจกรรมเสมือนชุมชนเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในชุมชน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ในชุมชนจากการจำลองสถานการณ์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมเสมือนชุมชนนี้จะแฝงอยู่ในกิจกรรมหรือโครงการเรียนรู้ในชุมชนอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลักดันให้ทุกคนในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสามารถพัฒนาตนเอง ซึ่งกิจกรรมเสมือนชุมชนได้บูรณาการจาก 5 ฐานคิด คือ ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม แนวคิดมนุษยนิยม ปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม แนวคิดการอิงสถานที่เป็นฐานการศึกษา และแนวคิดการใช้เวลาว่าง อีกทั้งในบทความนี้เสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้บทบาทในชุมชนประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชน เพื่อให้เข้าใจความรับผิดชอบของแต่ละบทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชน และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเสมือนชุมชน เพื่อนำเสนอวิธีการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชน

คำสำคัญ: เสมือนชุมชน บทบาทหน้าที่ในชุมชน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

The virtual community activity is an activity promoting the understanding of roles in community. Participants joined practicing the activity by community roles in similar situation using community-based learning. The aim of this activity is to encourage their self-development. This virtual community activity integrated 5 concepts

¹อาจารย์ ดร. สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

theoretical including structural-functional theory, humanism, existentialism philosophy of education, place-based education and leisure theory. This article offered an activity management model for community roles learning consisted of virtual community activities for understanding the responsibilities of each role in virtual community activity, and a process of virtual community activities which offering ways to conduct virtual community activity.

Keywords: virtual community, community roles, 21st century learning, learning activity

บทนำ

การจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชนนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอจากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้ต้องการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์เพื่อให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องพัฒนาให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้มีการใฝ่รู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้จะต้องจัดกิจกรรมให้เกิดทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม รู้เท่าทันสังคมอย่างรอบด้าน โดยผู้จัดกิจกรรมจะจัดให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์และการเรียนรู้สามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาได้ตามความต้องการของตนเอง ทั้งนี้การจัดกิจกรรมในชุมชนจะต้องเข้าใจธรรมชาติของแต่ละชุมชนที่มีเอกลักษณ์

เฉพาะตัวของชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนกล่าวได้ว่าเป็นการรวมตัวของความคิดของมนุษย์ ดังนั้นการมีความคิดอันหลากหลายของมนุษย์จึงเป็นมุมมองที่น่าสนใจและทำให้ชุมชนนั้น ๆ กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางสังคมที่มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ทั้งนี้ผลจากการรวมตัวของมนุษย์ประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือเมื่อมนุษย์มีการรวมตัวกัน มนุษย์แต่ละชุมชนจะมีการสร้างบทบาทหน้าที่ขึ้นในแต่ละชุมชนเพื่อให้ชุมชนนั้นมีความสมดุลในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในชุมชนนั้น ๆ

ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชนเป็นการจัดกิจกรรมผ่านการจำลองบทบาทหน้าที่ทางสังคมของคนในชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากการปฏิบัติโดยตรงในชุมชนและสามารถนำทักษะที่ได้จากประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ต่อไป

แนวคิดเบื้องต้นของบทบาทหน้าที่ในชุมชน

บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนเป็นการกำหนดขึ้นตามการรวมกลุ่มทางสังคม เมื่อมนุษย์รวมกลุ่มกันมนุษย์จะกำหนดโครงสร้างทางสังคมขึ้นเพื่อให้ชุมชนอยู่รอด โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนความเป็นอยู่ของสังคมในชุมชนของตน โดยกล่าวได้ว่า “บทบาท” เป็นตำแหน่ง/ฐานะในโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้ออกตามความคาดหวังของสังคม หรือบรรทัดฐานของสังคม เพื่อให้บุคคลที่แสดงบทบาทที่ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่สังคมคาดหวังในแต่ละบทบาทที่ได้รับ (จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, 2558, น.39-40) อีกทั้ง “หน้าที่” คืองาน/ภาระที่ต้องทำตามตำแหน่ง/ฐานะของบทบาทที่ได้รับให้ถูกต้องตามความคาดหวังหรือบรรทัดฐานของสังคมซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสถานการณ์และลักษณะของสังคม (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2558, น.91-92) ซึ่งสรุปได้ว่า “บทบาท” จะมาพร้อมกับ “หน้าที่” ซึ่ง “หน้าที่” เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางสังคมจากการได้รับ “บทบาท” ตามโครงสร้างของสังคม เช่น สурพลเป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งได้รับการลงคะแนนเสียงให้ได้รับเลือกเป็นประธานสหกรณ์ ดังนั้นสุรพลจึงมีบทบาทเป็นผู้นำกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์และมีหน้าที่บริหารจัดการกลุ่มสหกรณ์ให้ดำเนินต่อไปอย่างเจริญก้าวหน้ามีระยะเวลา 4 ปี

ดังนั้นบทบาทและหน้าที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดำเนินกันมาในชุมชนนั้น ๆ จนกลายเป็น

“บรรทัดฐานทางสังคม” (social norms) ดังที่ธีระชน พลโยธา(2556, น.51-52) ได้สรุปว่าบรรทัดฐานของสังคม คือ ความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคมที่ร่วมกันตรากฎเกณฑ์ การควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข ดังนั้น การแสดงบทบาทคือการแสดงพฤติกรรมที่ได้รับหน้าที่อันเป็นลัทธิที่ถือปฏิบัติกันมาตามบรรทัดฐานของสังคม แม้ว่าบทบาทหน้าที่เดียวกัน แต่มนุษย์อาจจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของมนุษย์สามารถแสดงออกได้หลายลักษณะตามสถานการณ์ที่มนุษย์ต้องเผชิญ เช่น พ่อเป็นตำรวจแต่จำเป็นต้องจับลูกตัวเองที่เป็นสายให้ชบวนการค้ายาเสพติดข้ามชาติ อีกทั้งจำรอง เงินดี (2552, น.28-29) ได้เสนอว่า การจะทำให้มนุษย์เรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชนได้จะต้องให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้เพื่อเป็นการกลมกล่อมให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในชุมชน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ทางสังคมจะทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ถ่ายทอดกันและกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในชุมชน

ชุมชนกับการเรียนรู้และประสบการณ์

ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของโครงสร้างทางสังคม อันจะทำให้เกิดวิถีชีวิตตามแต่อัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ดังนั้นชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่รู้จบ ซึ่งการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง อีกทั้ง

การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเรียนรู้ได้จากสภาพจริง รวมถึงทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้จากทรัพยากรชุมชน คือบุคคล สถานที่ องค์กร สถานประกอบการ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (สุรศักดิ์ ปาเฮ, ม.ป.ป., น.4) ทั้งนี้การจัดการกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์จากการได้ปฏิบัติ และสัมผัสกับชุมชนในพื้นที่จริง แต่การเข้าไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ชุมชนนั้น จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ดังนั้นผู้จัดกิจกรรมจะต้องศึกษาคุณสมบัติ และข้อจำกัดของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้การจัดกิจกรรมส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทักษะและประสบการณ์อย่างแท้จริง

ประสบการณ์ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ (learning) ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จคือการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร ดังที่ ริชาร์ด ร็วมงคล (2558, น.115-116) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกฝน และการลงมือปฏิบัติ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คงทนถาวร อีกทั้ง วิจารย์ พานิช (2556, น.18-20) และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2551, น.104-105) กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า การเรียนรู้ทำให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยมีการสั่งสมระยะเวลาจนเป็นพฤติกรรมถาวรอันเป็นผลจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ ต่อมาสุวิมล

ตั้งสัจพจน์ (2553, น. 248-249) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ผ่านการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ที่เรียกว่า “ประสบการณ์ศึกษา” ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการได้ฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดการเกิดความรู้ พัฒนาทักษะ แสดงคุณค่าของตนเอง เข้าใจสังคม ดังนั้นการจัดประสบการณ์ศึกษา ต้องเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์จากการเรียนรู้โดยตรง

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์กับการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้เพราะประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้และความต้องการเรียนรู้จะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้บุคคลเกิดประสบการณ์ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมให้เกิดประสบการณ์ในชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ถาวรและสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ และบุคคลในชุมชน

ฐานคิดของการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชน

การจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคต จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้จัดกิจกรรมต้องมีฐานคิดในการจัดกิจกรรมนั้นๆ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมของผู้จัดกิจกรรม โดยการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชน ผู้เขียนได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์เพื่อเสนอการจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้บทบาทหน้าที่

ของคนในชุมชนซึ่งประกอบด้วย 5 ฐานคิดดังนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (structural-functional theory) กล่าวคือ เป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่มองสังคมเป็นระบบ ๆ หนึ่ง มีขอบเขตที่แน่นอนพร้อมทั้งมีระบบป้องกันขอบเขตของสังคมเอง คนในสังคมจะมีการวางระบบ และควบคุมตนเอง โดยมีส่วนประกอบเพื่อรักษาดุลยภาพของสังคมเอาไว้ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นระเบียบ เพื่อเป็นหลักประกันที่จะนำพาให้พึ่งพาอาศัยกันได้ของคนในสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2551, น.25-26) ต่อมา อีราพร ทวีธรรมเจริญ (2553, น.104-116) ให้ข้อคิดเห็นถึงการนำทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยมไปใช้เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนที่ว่า หากเปรียบชุมชนเป็นกลุ่มสังคมหนึ่ง ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่จะมีบทบาทในการมองมนุษย์ที่เข้าไปอยู่ในสังคมจะมีการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในชุมชนเนื่องจากมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมในสังคมนั้น หากแต่ละส่วนของระบบทำหน้าที่ประสานกันได้ดี ก็จะเกิดความมั่นคงหรือมีดุลยภาพขึ้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มองค์กรทั้งทางการและไม่ทางการได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพและมีความสามัคคีที่จะประสานสัมพันธ์กัน ก็จะเป็นสัญญาณที่ดีของการพัฒนาชุมชนเพราะมีพลังชุมชนนั่นเอง

2. แนวคิดมนุษยนิยม (humanism concept) คือ กลุ่มแนวคิดทางจิตวิทยาในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์แขนงหนึ่งโดยเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีความสามารถเฉพาะตัว สามารถพัฒนาตนเองจากความ

ต้องการของบุคคล และมีขีดจำกัดของตนเองที่ตนเองรับรู้ เน้นให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์ กลุ่มแนวคิดนี้มุ่งส่งเสริมให้มนุษย์เกิดการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างเต็มความสามารถ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556, น.357) จากแนวคิดดังกล่าว อัญญารัตน์ ชาสุวรรณ (2550) ได้นำแนวคิดมนุษยนิยมมาศึกษาวิจัยการพัฒนากิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตัวเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยจัดกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยม 12 กิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมมีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมสามารถพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้

3. ปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม (existentialism philosophy of education) คือ ฐานความเชื่อในการให้การศึกษาแก่มนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังข้อเสนอของ สุนทร โคตรบรรเทา (2553, น.70-71) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามความเชื่อปรัชญาอัตถิภาวนิยมจะต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รู้จักเสรีภาพและมีความรับผิดชอบต่อการเลือกที่จะเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมในโลก และ ความสำคัญของการใช้ชีวิต อีกทั้งผู้เรียนจะสามารถเผชิญกับปัญหาอย่างชาญฉลาดโดยการค้นหาความหมายจากสิ่งที่ตนเองต้องการเรียนรู้

ดังนั้นผู้จัดการศึกษาตามความเชื่อนี้จะต้องทำให้ผู้เรียนได้ใช้สภาพแวดล้อมนอกจากห้องเรียนเป็นที่ศึกษาหาความรู้ ใครพร้อมให้ไปหาผู้สอน หรือผู้รู้ในชุมชน จากแนวคิดข้างต้นได้รับการสนับสนุนจากผลการศึกษาของพระมหาทองมา อรุณรสี (2553) ซึ่งได้วิจัยการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักคิดทางการศึกษาแบบอรรถิภาวนิยมพบว่า สำนักคิดนี้สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดจุดมุ่งหมายของการศึกษา ผู้สอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดสามารถเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้เรียนได้เกิดแรงบันดาลใจในการตัดสินใจว่าตัวของเขาจะเป็นอย่างไร ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน พัฒนาดนในสิ่งที่ผู้เรียนมุ่งหวัง อีกทั้งทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการใฝ่รู้ยาวนาน และติดตามตัวผู้เรียนตลอดชีวิต

4. แนวคิดการอิงสถานที่เป็นฐานการศึกษา (place-based education concept) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ประโยชน์จากบริบทชุมชนท้องถิ่นเสมือนห้องปฏิบัติการ กล่าวคือการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้จะเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตตามบริบทจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดด้านการเรียนรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองของประเทศที่เข้าใจชุมชน ท้องถิ่น และโลก ที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและมีวัฒนธรรมอันหลากหลาย (ออมลิน จตุพร และอมรรัตน์ วัฒนาธร, 2558, น.81-112) ดังการวิจัยของ พิรุณ ศิริศักดิ์ (2554) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่เพื่อส่งเสริมสัมพันธสัมพันธ์ด้านสถานที่และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

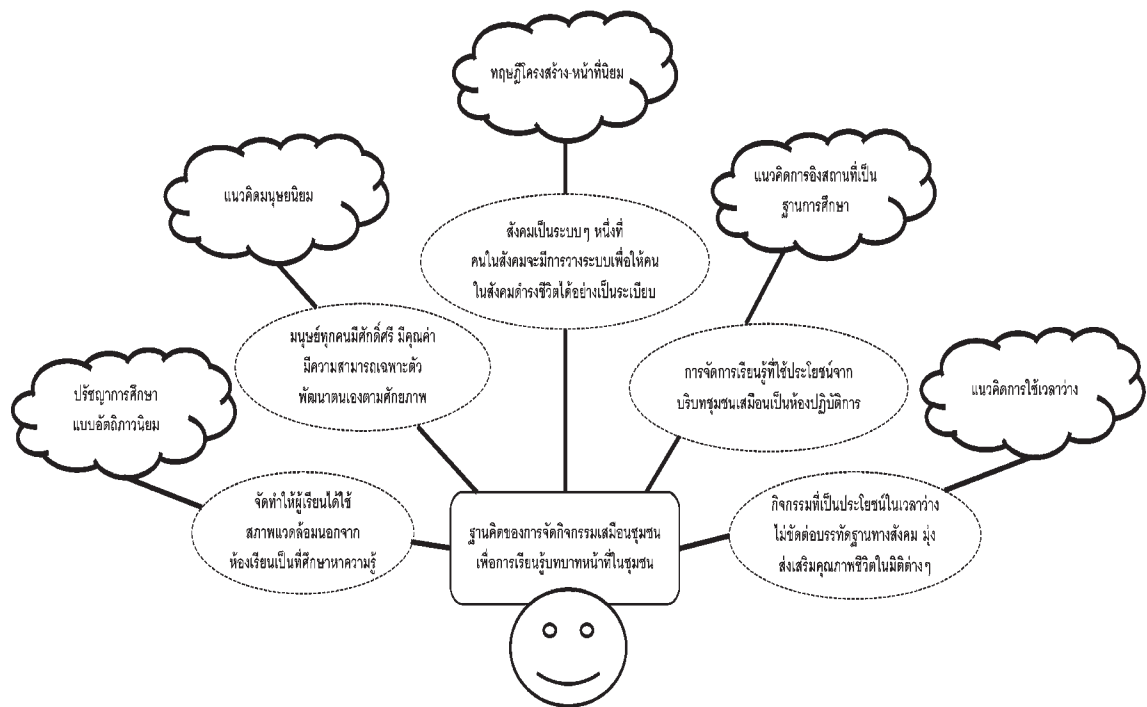
โดยการนำบริบทของท้องถิ่นมาใช้เป็นแหล่งประสบการณ์เรียนรู้ การสืบสอบประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การลงมือพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ด้านการส่งเสริมสัมพันธสัมพันธ์ด้านสถานที่ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบย่อยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ โดยมีพัฒนาการความรู้และทักษะด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดในชั้นลงมือพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และมีพัฒนาการเจตคติและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสูงที่สุดในชั้นนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ

5. แนวคิดการใช้เวลาว่าง (leisure concept) คือแนวคิดการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในเวลาว่างนอกเหนือจากเวลางาน อีกทั้งการใช้เวลาว่างเป็นการทำกิจกรรมที่ทำให้รู้สึกแตกต่างจากกิจวัตรประจำวัน สร้างความพึงพอใจในชีวิต เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วไม่ขัดต่อบรรทัดฐานทางสังคม มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆ ด้วยการทำให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ให้แก่บุคคล (Edginton et al., 2002, pp.2-3; Cochran et al., 2009, pp.14-15) ดังการวิจัยของ Dunlap (2013, pp.118-137) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์จากการใช้เวลาว่างโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยให้อาสาสมัครเข้าร่วม

กิจกรรมได้เล่นเป็นชาวไร่ในสถานที่จริงและปฏิบัติจริง ซึ่งผู้วิจัยมีแนวคิดใช้กิจกรรมในเวลาว่างเป็นสื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประสบการณ์ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดประสบการณ์ในการทำงานจากการทำงานอย่างหนักในการเป็นแรงงานของไร่ในสถานที่จริงและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และลำดับชั้นในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การใช้เวลาว่างในฐานะของการ

เข้าร่วมกิจกรรมจากความรู้สึกอิสระที่ตนเองได้เลือกจากความพอใจ จะส่งผลให้บุคคลได้เพิ่มพูนประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ (Henderson, 2014, pp.21-22)

ฐานคิดทั้ง 5 ประการข้างต้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์เป็นหลักคิดไปสู่การปฏิบัติในกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชนดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ฐานคิดของผู้จัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน

การจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชนผู้เขียนได้นำเสนอวิธีการดำเนินกิจกรรม โดยแบ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาท

หน้าที่ในชุมชนออกเป็น 2 ประเด็นคือ บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชน และ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเสมือนชุมชน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในกิจกรรมเสมือน

ชุมชนทุกคน เปรียบเป็นประชาชนในชุมชนนี้ ซึ่งการแบ่งบทบาทหน้าที่เป็นกลุ่มเพื่อให้แต่ละกลุ่มมีการทำงานในแต่ละวันแตกต่างกันออกไปตามบทบาทหน้าที่ที่กลุ่มได้รับผิดชอบ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสมือนชุมชนมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ออกเป็น 5 บทบาทหน้าที่ คือ อำนวยการ สวัสดิการ บริการ นันทนาการ และประชาชน ซึ่งทุกบทบาทหน้าที่จะต้องดูแลประชาชนทุกคนในชุมชน ทั้งนี้ผู้จัดกิจกรรมจะมีบทบาทหน้าที่เป็น “บทบาทนโยบาย” มีหน้าที่คอยควบคุมดูแลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และประดับประดาไป ในทิศทางของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ ซึ่งบทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชนแบ่งออกได้ 6 ประเภท ดังนี้

1.1 นโยบาย คือ ฝ่ายควบคุมดูแลการจัดกิจกรรมเพื่อมอบกรอบคิดในการปฏิบัติของคนในชุมชน ผู้ปฏิบัติบทบาทคือ ผู้จัดกิจกรรมหรือผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีหน้าที่ประสานงานการเรียนรู้ในชุมชนเช่น สถานที่ วิทยากร แผนการจัดกิจกรรม แนวทางการจัดกิจกรรม ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง รวมถึงอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนฝ่ายนโยบายของรัฐหรือองค์การ ที่ให้กรอบปฏิบัติให้แก่บุคคลในชุมชนนั้น ๆ เป็นหลักคำให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งทุกบทบาทสามารถร้องเรียนการทำงานของบทบาทอื่นๆ ในแต่ละวันได้ผ่านบทบาทอำนวยการเท่านั้น แต่หากบทบาทอื่นๆ ต้องการร้องเรียนการทำงานของบทบาทอำนวยการ สามารถร้องเรียนถึงบทบาทนโยบายได้โดยตรงผ่านหัวหน้ากลุ่ม

1.2 อำนวยการ คือ บุคคลที่ต้องดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของคนในชุมชน คอยประสานงานกับบทบาทนโยบาย และนำแนวทางจากบทบาทนโยบายมาปฏิบัติในการใช้ชีวิตในชุมชน รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละวันและคอยนัดแนะให้แก่ทุกบทบาทให้ปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ตามตารางกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ โดยหากประชาชนมีความต้องการหรือเรียกร้องการจัดกิจกรรมกับบทบาทนโยบายจะต้องมีการแจ้งผ่านทางบทบาทอำนวยการตามขั้นตอนเท่านั้น ดังนั้นบทบาทอำนวยการจึงเปรียบเสมือนฝ่ายบริหารของชุมชนนั้น ๆ เช่น หัวหน้าฝ่ายงาน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล หรือหัวหน้าชุมชน หากเกิดปัญหาติดขัดประการใดในชุมชนบทบาทอำนวยการจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

1.3 สวัสดิการ คือ บุคคลที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสวัสดิภาพของชุมชนเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอยู่ดีกินดี สร้างความสุขในด้านปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์หรือปัจจัย 4 กล่าวคือ การดูแลในด้านอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่มให้แก่ประชาชนในชุมชนเสมือน ดังนั้นบทบาทสวัสดิการจึงเปรียบเสมือนเจ้าหน้าที่สถานพยาบาล คนครัว นักโภชนาการชุมชน เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เป็นต้น

1.4 บริการ คือ บุคคลที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบความเรียบร้อยของชุมชน กล่าวคือ คอยดูแลเก็บกวาดบริเวณการทำกิจกรรมทั้งที่พักในชุมชน โรงอาหาร รวมถึงรับผิดชอบการจัดเตรียมสถานที่ในการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียน

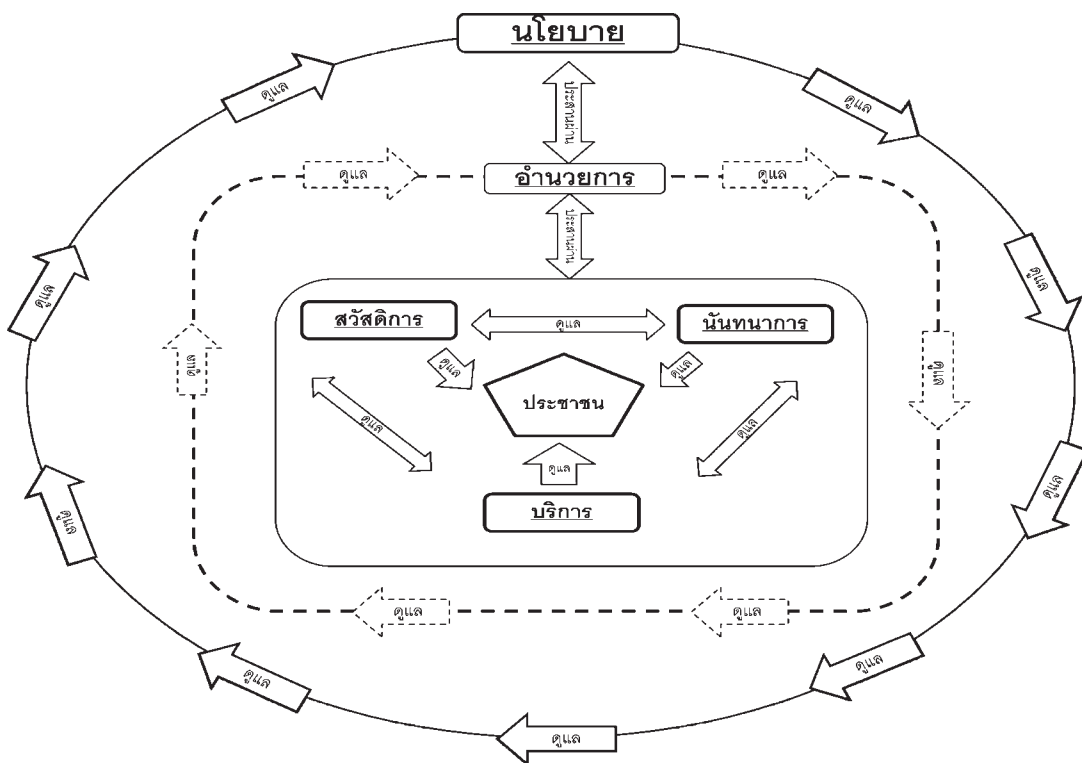
เครื่องเสียง อีกทั้งยังคอยสอดส่องความปลอดภัยของคนในชุมชน ดังนั้นบทบาทภารกิจเปรียบเสมือนตำรวจ ทหาร นักดับเพลิง คนกวาดขยะของชุมชน เป็นต้น

1.5 นันทนาการ คือ บุคคลที่มีหน้าที่สร้างความบันเทิง กระปรี้กระเปร่าต่อการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียนรู้ในชุมชน กล่าวได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของบทบาทนันทนาการจะปฏิบัติหน้าที่ในช่วงคั่นของกิจกรรมการเรียนรู้ หรือก่อนและหลังการเรียนรู้ หรือเมื่อฝ่ายอำนวยการได้นัดแนะให้ปฏิบัติ นันทนาการให้แก่ประชาชนในชุมชน รวมไปถึงการออกกำลังกายตอนเช้า กิจกรรมระหว่างอยู่บนรถเดินทางไปสถานที่การเรียนรู้

ต่างๆ และกิจกรรมทางศาสนา เช่น ตักบาตร ดังนั้น ฝ่ายนันทนาการจึงเปรียบเสมือนบทบาทที่คอยสร้างสีสันหรือความมีชีวิตชีวาให้แก่ชุมชนเสมือน เช่น บุคคลที่จัดมโหรีสพหรือจัดกิจกรรมพิเศษในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันมากขึ้น

1.6 ประชาชน คือ บุคคลที่มีบทบาทในการเป็นพลเมืองของชุมชนและใช้สิทธิของความเป็นพลเมืองในชุมชน เปรียบเหมือนชาวบ้านทั่วไปในชุมชนที่จะได้รับความดูแลเอาใจใส่จากทุกบทบาทในชุมชนนี้

บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชนนี้จะเห็นได้ว่าทุกบทบาทมีความสำคัญและมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบแตกต่างกันออกไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมเสมือนชุมชน

2. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เสมือนชุมชน

แนวทางการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชน ผู้เขียนได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม และขั้นสรุป เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมแก่ผู้ที่สนใจ โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือประชาชนในชุมชนเสมือนทุกคนจะมีบทบาทหน้าที่ในชุมชนผลัดเปลี่ยนกันไปในแต่ละวัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 ขั้นตอนเตรียมการ

1. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือประชาชนในชุมชนเสมือนเท่า ๆ กัน ให้ได้ 5 กลุ่ม ๆ ละไม่เกิน 10 คน เพื่อแบ่งให้รับผิดชอบบทบาทหน้าที่ 5 ประเภท คือ อำนาจการสวัสดิการ บริการ นันทนาการ และประชาชน

2. แต่ละกลุ่มทำความรู้จักสมาชิกในกลุ่ม แบ่งหัวหน้ากลุ่ม เลขานุการกลุ่ม

3. แจกคำอธิบายบทบาทหน้าที่ พร้อมทั้งอธิบายซ้ำเพื่อทำความเข้าใจหน้าที่ของแต่ละบทบาทในชุมชนและซักถามข้อสงสัย

4. แสดงตารางปฏิบัติบทบาทหน้าที่ในแต่ละวัน (ตาราง 1)

5. จับสลากบทบาทหน้าที่ในวันที่ 1 ของการเข้ากิจกรรมเสมือนชุมชนของแต่ละกลุ่มในวันปฐมนิเทศเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้เตรียมตัว ซักถาม แบ่งหน้าที่ และเตรียมความพร้อมอื่น ๆ ในกลุ่มของตนเอง

6. ให้บทบาทอำนาจการนัดแนะเวลาและสถานที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมในวันที่ 1 ของกิจกรรม

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละกลุ่มในแต่ละวัน (กรณีมีกำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 10 วัน)

วันที่ \ กลุ่มที่	วันที่ 1	วันที่ 2	วันที่ 3	วันที่ 4	วันที่ 5	วันที่ 6	วันที่ 7	วันที่ 8	วันที่ 9	วันที่ 10
กลุ่มที่ 1	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน
กลุ่มที่ 2	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ
กลุ่มที่ 3	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ
กลุ่มที่ 4	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ
กลุ่มที่ 5	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ	สวัสดิการ	บริการ	นันทนาการ	ประชาชน	อำนาจการ

2.2 ขั้นตอนปฏิบัติกิจกรรม

1. บทบาทนโยบายทำหน้าที่ ประคับประคองและอำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ ให้คำปรึกษาเรื่องโอกาสอุปสรรค ความต้องการ สภาพของคนในชุมชนและอื่น ๆ ร่วมกับบทบาทอำนาจการในแต่ละวัน เพื่อให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ราบรื่น

2. ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ตามที่

กลุ่มตนเองได้รับมอบหมาย

3. บทบาทอำนาจการคอยกำกับบทบาทหน้าที่และนัดหมายกับทุกคนในชุมชนต่อการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละวัน หากมีปัญหาดิตขัดประการใดให้ปรึกษากับฝ่ายนโยบายเพื่อหาแนวทางแก้ไข

4. เมื่อถึงเวลาสิ้นสุดกำหนดการ ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละวัน จะต้องมีกิจกรรม การถ่ายทอดงานให้แก่ละบบทบาทหน้าที่ที่จะรับ บทบาทหน้าที่ในวันต่อไป โดยแต่ละบบทบาท หน้าที่ที่จะต้องสะท้อนทั้งข้อดีและข้อด้อย การทำงานในการรับผิดชอบของกลุ่มตนเอง พร้อมให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่จะมารับบทบาท หน้าที่ในวันต่อไป จากนั้นให้ตัวแทนของแต่ละ บทบาทหน้าที่ในแต่ละวัน สลับกันออกมา สะท้อนทั้งข้อดี ข้อด้อยและเสนอแนะการ ทำงานของบทบาทหน้าที่อื่นๆ ท้ายสุดบทบาท นโยบายจะต้องสะท้อนทั้งข้อดีและข้อด้อยการ ทำงานของแต่ละบบทบาทหน้าที่ในแต่ละวัน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการทำงานต่อไป

2.3 ขั้นสรุป

1. เมื่อถึงวันสุดท้ายของการจัด กิจกรรม ให้แต่ละกลุ่มประชุมกลุ่มระดมความ คิดเห็นถึงข้อดี ข้อด้อยของตนเองและกลุ่มอื่นๆ ในการทำงานแต่ละบบทบาทหน้าที่ในกิจกรรม เสมือนชุมชน

2. หัวหน้ากลุ่มหรือตัวแทนของ ทุกกลุ่มออกมาแสดงทัศนะจากการได้ประชุม กลุ่มระดมความคิดเห็นถึงข้อดี ข้อด้อย ของ กลุ่มตนเอง และฟังเสียงสะท้อนจากตัวแทนของ กลุ่มอื่นๆ จากการทำงานในแต่ละบบทบาทหน้าที่

3. บทบาทนโยบายสะท้อนการทำงานในบทบาทหน้าที่ของทุกกลุ่มพร้อมให้ ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน

4. ร่วมกันลงคะแนนกลุ่มใน ดวงใจจากการปฏิบัติบทบาทหน้าที่และคะแนน

รวมดีเด่น พร้อมทั้งประกาศผล และมอบรางวัล

5. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนแสดง ทัศนะสะท้อนคิดการได้เข้าร่วมกิจกรรมเสมือน ชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนา กิจกรรมให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสมือนชุมชน อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้กิจกรรมเป็นสิ่งส่งเสริมบรรยากาศแห่งการ เรียนรู้ตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

บทสรุป

การจัดกิจกรรมเสมือนชุมชนจะเป็น กิจกรรมที่ขับเคลื่อนในการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน เช่น โครงการศึกษา อาชีพในชุมชน โครงการพัฒนาอัตลักษณ์นิสิต โดยสามารถนำกิจกรรมเสมือนชุมชนนี้เป็นสื่อ ผลักดันให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้จัดกิจกรรม/ โครงการได้มีบทบาทหน้าที่ในกิจกรรม/โครงการ นั้นๆ ซึ่งนอกจากเป้าประสงค์ของโครงการ ที่ตั้งไว้จะสำเร็จลุล่วงแล้ว ยังมีผลให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน เข้าใจ การเคารพซึ่งกันและกัน รู้จักศักดิ์ศรีแต่ละ บทบาทหน้าที่ในชุมชน รวมทั้งรู้จักปรับตัวให้ เข้ากับการใช้ชีวิตในสังคม โดยผู้จัดกิจกรรม เปรียบได้กับผู้อำนวยการความสะดวกการเรียนรู้ ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทำให้เกิดบรรยากาศ ของสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกิจกรรมเสมือน ชุมชนนี้จะส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิด ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557, น.27-29) ที่เสนอว่า ควรพัฒนาให้คนไทยมีทักษะ 7 ประการคือ ทักษะ

การคิดวิจยารณญาณและการประเมิน ทักษะ
การคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์/
มีจินตนาการ ทักษะการผลิต/คิดนวัตกรรม
ทักษะการเปลี่ยนแปลง/แก้ปัญหา ทักษะ
การสื่อสาร/ความมั่นใจในตนเอง และทักษะ
ทางคุณธรรม/ความรับผิดชอบ

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์. (2558). *การจัด
ระเบียบทางสังคม*. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
จำรอง เงินดี. (2552). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
จีรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2558). *การพัฒนา
ชุมชน*. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2551). *จิตวิทยาสังคม*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ธีระชน พลโยธา. (2556). *จิตวิทยาสังคม*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ธีระเดช รุ่งมงคล. (2558). *การพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. (2553). การเรียนรู้วิถี
ชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทาง
สังคมและทฤษฎีชุมชน. *วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 30(1),
104-116.

พิรุณ ศิริศักดิ์. (2554). *การพัฒนารูปแบบ
การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
ตามแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่เพื่อ
ส่งเสริมสัมพัสด้านสถานที่และการรู้
สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น*. คุุขุฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
คุุขุฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ). (2553).
*การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของ
สำนักอรรถิภาวนิยม*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. (2557). *ทักษะแห่งศตวรรษ
ที่ 21 ต้องก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

วิจารณ์ พานิช (2556). *การเรียนรู้เกิดขึ้นได้
อย่างไร*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.
พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). *ทฤษฎีสังคมวิทยา
เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). *ปรัชญาการศึกษา
สำหรับผู้บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ:
ปัญญาชน.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (ม.ป.ป.). *การจัดการเรียน
การสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน
(Place - Based Instruction)*. ค้นเมื่อ
28 กันยายน 2558, สืบค้นจาก [http://
www.addku-tec3.com/wp-content/
uploads/2011/11/place_base.pdf](http://www.addku-tec3.com/wp-content/uploads/2011/11/place_base.pdf)

- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2556). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ตั้งสัจพจน์. (2553). *นันทนาการและการใช้เวลาว่าง*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- ออมสิน จตุพร และอมรรัตน์ วัฒนาธร (2558). แนวคิดการศึกษาอิงสถานที่: การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชน โดยใช้บริบทชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 21(1), 81-112.
- อัญญารัตน์ ชาสุวรรณ. (2550). *การใช้กิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดมนุษยนิยมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- Cochran, L.J., Rothschild, A.M. & Rudick, J.L. (2009). *Leisure programming for baby boomers*. Illinois: Human Kinetics.
- Dunlap, R. (2013). Playin' farmer: leisure experiences in a craft-based community of practice. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 26(1), 118-137.
- Edginton, C.R., Jordan, D.J., DeGraaf, D.G., & Edginton, S.R.. (2002). *Leisure and life satisfaction foundational perspectives*. New York: McGraw Hill.
- Henderson, K.A. (2014). *Introduction to recreation services sustainability for a changing world*. Pennsylvania: Venture Publishing.